

Els ornaments personals

Mònica Oliva

Els habitants de l'assentament de la Draga van emprar com a mínim divuit tipus diferents d'ornaments personals. La singularitat del jaciment també rau en el fet que es duia a terme la producció *in situ* de denes circulars, denes penjoll de malacofauna marina i denes de pinyol de cirera.

La major part dels ornaments es van elaborar amb recursos marins, closques de petxines. Les espècies utilitzades són *Glycymeris sp*, *Glycymeris Glycymeris*, *Glycymeris bimaculata*, *Glycymeris insubri-*

ca, *Acanthocardia tuberculata*, *Cerastoderma glaucum*, *Dentalium vulgare*, *Columbella rústica*, *Nassarius mutabilis*, *Conus sp*, *Hinia incrassata* i *Cerithium vulgatum*. També hi ha ornaments fets d'os, banya, dent, pinyols de cirera, roques i minerals (Fig. 61).

Els tipus d'ornaments més representats són les denes circulars i les denes penjoll, realitzades amb fragments de petxines. Les denes circulars estan fetes amb fragments de valves de *Cardium sp* o en estat semifòssil, *Glycymeris sp* i *Spondylus gaederopus*. Les denes

TIPUS ORNAMENTALS	EXEMPLARS	LOCALITZACIÓ PER SECTORS LA DRAGA
Anells d'os i banya	37	Sectors A, B
Anells de pedra	2	Sectors A, B
Penjolls de petxines perforades	19	Sectors A, B
Denes-penjoll de petxina	110	Sectors A, B
Denes circulars de petxina	118	Sectors A, B
Denes tubulars de <i>Dentalium</i>	32	Sectors A, B
Penjolls de cargolines marines	31	Sectors A, B
Braçalets de marbre	4	Sectors A, B
Penjolls de marbre	2	Sectors A, B
Denes de marbre	2	Sectors A, B
Anelles-disc d'os	8	Sectors A, B
Denes ovals de pinyol de cirera (<i>prunus avium</i>)	15	Sectors A, B
Anelles-penjoll de petxina	1	Sectors A, B
Penjolls en os i banya	4	Sectors A, B
Denes de pedra volcànica	2	Sector A
Denes d'os i banya	3	Sectors A, B
Denes de calcita	9	Sectors A, B
Plaquetes multiperforades de banya i dent	3	Sector A
TOTAL	402	

Fig.61. Representació dels ornaments personals documentats.

calcita són de color negre, i les denes fetes amb roca volcànica, de coloració negra també, estan molt polides per abrasió de les superfícies i contorns, i es van perforar de manera bipolar amb un estri lític, de forma concèntrica rotativa.

Més escasses són les denes fetes amb os, entre elles una dena de banya de forma ovoidal o de barrilet, i una dena d'os allargassat, molt deteriorada, amb poliment en el contorn de l'orifici d'enfilada.

Menció a part mereixen el conjunt de denes realitzades amb pinyols de cirera (*Prunus avium*), troballa molt singular, i és, per ara, única en el neolític antic cardial. Els escassos exemplars documentats només s'han pogut conservar a causa de les especials condicions del jaciment. Morfològicament són denes amb forma globular-ovalada, de superfície llisa de color marró fosc i amb un àpex destacat amb endocarpis arrodonits. Mesuren entre 6,6 i 4 mm. Tanmateix, tots els exemplars són biperforats i, per tant, presenten un orifici que els travessa per poder-los enfilar en un cordill o cosir-los a indumentària o complements diversos. Les denes de la Draga es van fer per abrasió del cos del pinyol una vegada assecat i descarnat. Els orificis resultants són de petites dimensions, però possibles d'enfilar en una fibra o cordill, ja fos en forma de collar o com a elements suspesos a algun objecte o vestimenta.

Les valves de petxina perforades devien funcionar com a penjolls. És evident que l'orifici estava destinat a portar la peça suspensa enfilada per mitjà d'un cordill o fil. La petxina està perforada a la zona de l'òmfal tot i que alguna peça també té la perforació a sobre de les costelles, en la superfície del cos. La perforació es devia dur a terme seguint dues tècniques diferents: per abrasió o per rotació concèntrica directa amb un trepant de sílex (Fig. 63). D'altres petxines ja es varen recollir amb una perforació natural. S'utilitzen valves de les espècies *Glycymeris sp*, *Cerastoderma glaucum*, *Acanthocardia tuberculata* i el genèric *Cardium sp*. Totes les valves

Fig. 63. Perforació d'un petxinot amb l'ús d'un trepant de sílex.

es degueren recollir mortes, donat el seu grau de deteriorament i rodament i, en algun cas, trobem valves originàries de zones calcàries de jaciments fòssils. Les valves perforades són de dimensions mitjanes, que oscil·len entre 20 i 42 mm d'amplada per entre 17 i 39 mm de llargada i un gruix de 2 a 3 mm.

Com a penjolls també funcionaven els gasteròpodes perforats, sobretot de les espècies *Hinia incrassata*, *Columbella rústica*, *Conus sp* i *Cerithium vulgatum*. Habitualment presenten l'espira abrasiada i un únic orifici d'enfilada, tot i que alguns exemplars de *Columbella rustica* presenten dues perforacions en el cos que suggereixen dos possibles punts de fixació per tal d'anar subjectes o cosits a un altre objecte o a la vestimenta.

Finalment, s'ha recuperat un penjoll de forma allargassada i contorns arrodonits amb perforació apical bipolar fet sobre un fragment de valva de *Spondylus sp.*, i un penjoll fet amb una dent de gos (incisiu) que presenta una forma allargassada i afuada.

Al jaciment de la Draga són abundants els anells fets amb banya i os, tot i que també s'han identificat fragments d'anells de petxina i de marbre. Els anells es defineixen segons el diàmetre i per la forma circular/anular o tubular, i tenen mides òptimes per anar inserits als dits. Aquests anells no estan seriatos, per tant cada anell presenta una morfologia diferenciada i estan fets amb túbies de xai i/o cabres, concretament aprofitant la part proximal més triangular, amb fèmurs (menys gruixuts) i amb banyes de cèrvids. Al jaciment s'han documentat matrius (banyes amb incisions paral·leles equidistants) per tallar els fragments i produir les rodanxes. Així, es procedia a ranurar l'os per formar incisions de més o menys gruix i es feia la serradura. Una vegada aconseguida la rodanxa es polia mitjançant abrasió amb pedra de gra fi, fins a donar-hi el diàmetre i l'acabat desitjats. Alguns d'aquests anells, es van acabar amb poliments intensius amb una superfície tova (pell treballada o pèl) i probablement amb greix, que proporciona una acabat amb pàtina brillant, com si s'haguessin banyat en alguna mena de resina.

Es documenten anells llisos, decorats amb incisions, amb una o dues protuberàncies i un doble anell.

L'estudi tecnològic dels anells ha permès observar estries i poliment a la superfície, evidències del procés del serradura, que ha deixat marques de tall desiguals en les vores internes de les peces. Alguns dels anells semblen haver estat exposats a alguna mena de procés consolidant que ha deixat una lluentor cristal·lina en contacte amb una font tèrmica, visible microscòpicament.

Pel que fa a ornaments anulars, s'ha determinat igualment una variant que denominem anella penjoll. Les anelles-penjoll són de dimensions més grans que els anells, amb contorns desiguals i més escairats, i sovint presenten dos diàmetres diferenciats pels dos plans de la peça. Estan realitzades amb valves de petxina de *Spondylus gaederopus* i amb fragments d'os (fets amb caps de fèmur), aquests darrers amb decoracions amb incisions i ranures. Devien anar suspeses per mitjà de fil o corda, o bé fixades a la indumentària.

Com a darrers ornaments anulars, a la Draga també apareixen fragments de braçalets fabricats en marbre. Tots els fragments són de marbre negre, blanc i gris amb vetes, de seccions circulars, apriamats, rectangulars i de diferents gruixos o amplades. Presenten la superfície externa i interna i els contorns molt polits, i una manufactura de perforació central amb mola, com el detectat i l'establert per als braçalets d'Andalusia. En els braçalets de la Draga s'observa un orifici anular realitzat en dos temps i de forma concèntrica.

Finalment, s'ha determinat un tipus de plaquetes de forma rectangular multiperforades fetes amb banya i ullal. Presenten dues osques d'orificis de perforacions fetes per rotació concèntrica bipolar de 3 mm de diàmetre cadascuna i que interpretem com a aplics.

Tot ens assenyala que estem davant de produccions d'ornaments que amb probabilitat eren d'ús propi, local, però que en el cas de la Draga podem considerar que rebien influències d'abast regional i foranes.

La presència d'ornaments personals a la Draga de tipologies molt singulars i amb escassos paral·lels, i la presència d'altres ornaments que devien procedir d'àrees més llunyanes evidencia que aquest jaciment era clau en la producció, distribució i recepció d'idees o productes manufacturats al llarg del litoral cap a Llevant i l'interior.